

MEGTÉRÉSEM TÖRTÉNETE

Irtta Max Jacob

Azt kívánja tőlem, abbé úr, beszéljek a megtérésemről. Elég nehéz lesz. Ha szót ejtek a jelenésekről, melyeket az Úr jósága alkalmazott, hogy elvezessen magához, barátai előtt, akiknek néhány lapot föl óhajtja olvasni. Holmi kis szent hírébe keverednék, ami meglehetősen feszélyező dolog volna. S emellett bitorlása is e hírnévnek. A megtérés nem jelentéktelen esemény életünkben; a régi ember levetkezése aprólékos és kitartó munka. Ön azonban megígérte, hogy megőrzi névtelenségemet, s ez kellett biztosíték szerénységemnek is, meg az igazságnak is.

„Holmi kis szent“ — mondtam az imént, és tény, hogy mihelyt látomásokról esik szó, nyomban vagy szentségre gondolunk, vagy örületre. Ami e látomásokat illeti, nekem személyes tapasztalatom van róluk, és aránylag gyakoriak az ilyen élmények. Nyomban be fogok számolni az elsőről, mellyel az Úr megáldott. Nem tudom megállni, hogy ne mintegy a magam légkörében s ne a megindultság állapotában emlékezzem meg róla. Nos, abban az időben is, később is eléggé meglepő közléseket kaptam. Egy hölgy azt mesélte nekem némi mosolygással, hogy öltözködés közben támadt látomása, s mert majdnem elájult tőle, esőngetett a szobalányának s orvost hívatott vele. Egy különös herceg elmondta nekem, hogy gyerekkorában ő meg a testvére ugyanabban a pillanatban más és más látomást láttak. Élménye annyira megrendítette, hogy ötven esztendőskorában is tisztán emlékezett minden egyes részletre. „S ha kifejteném önnek — mondom neki ma — hogy víziója Isten figyelmeztetése volt?“ Leírta a két jelenést, a magáét még a testvérét, s mert van némi jártasságom a szimbolikában, elmagyarázhattam neki a jelentésüket. Készséggel elismerte: valóságos festménye volt ez a kettejük jellemének és foglalatára életrajzuknak. „Van tehát valahol, láthatatlanul — mondtam — egy Értelem, aki oly mélyen ismerté a herceget és testvérét, hogy aprólékosan tudta, mi fog történni velük.“ A herceg hosszasan eltűnődött és így szólt: „Az eszemet meggyőzte, a szívemet nem“. Reméljük, feleltem neki, hogy a szívet sem kell majd sokáig unszolni.

Ugyanebben az időben, 1909-ben egy fiatal festő keresett föl és teljesen fölkavartan bevallotta, hogy fölébredésekor lángoló háromszöget látott a szobája falán. Máskor meg egész nagy mozgalmas várost látott kirakatokkal és kereskedőkkel s a kép az egész mennyezetet beborította. A város falai drágakőből voltak. A fiatal festő utóbb híressé lett; Ortis de Sarate a neve. Attól a naptól fogva hisz a természetfölöttiben, noha nem gyakorolja vallási kötelességeit.

Ezek az események eléggé régiek: jó harminc esztendősek.

Egyéb hasonló vallomásokot is kaptam, de már nem emlékszem rájuk. Csak azt jegyzem meg, hogy azok közül, akiket ilyen gazdagon ajándékozott meg kegyelmével az Úr, egyetlen egy sem akadt, akinél gyanítani lehetett volna, hogy nem épelméjű. Ami a szentséget illeti, az kinek-kinek személyes ügye Istennel; mindenesetre nem igen látszottak szentnek. Mindebből azt következtetem, hogy lehetnek valakinek igen őszinte látomásai anélkül, hogy akár szent volna, akár örült. „Boldogok a tisztaszívűek, mert ők megfátják Istent“.

Most aztán kedvemre beszélhetek arról a nagy eseményről, amely eldöntötte földi életemet és a földöntúlit is.

Semmiféle előjele nem mutatkozott az életemben annak, hogy valaha misztikus élményben lesz részem. Zsidó családban születtem. Nagyszüleim halála óta szó sem esett köztünk Istentől vagy bármiféle vallásosságról. A család tagjai a természetes erkölcs szabályait tartották szemük előtt, azoknak tettek eleget meggyőződéssel és szigorúan. Ennek elveit azonban nem vezették vissza Istenre. Minden tudományánál többre becsülték a tisztiségeket, címeket, vagyont. Meg kell viszont mondanom, hogy voltak a családban, akik messze kiváltak rendkívüli erényeikkel; s nem egyszer fordult meg az eszemben, hogy egyik nagyanyám, kinek emléke ma is él még szülőföldemen s akit úgy emlegettek, mint aki megmossa a szegények lábát, imádságaival közbenjárt értem s ő esdette ki számomra az égtől azokat a kegyelmeket, amelyekben oly meglepő módon részesültem. Ez a gondolat természetesen jóval az után a látomás után ébredt bennem, amelyről beszélni fogok. Világi iskolában nevelkedtem, a történelem legvilágiasabb korszakainak egyikében: az Egyház és az állam szétválasztását közvetlenül megelőző időben; s bár tizenkét-tizenhárom éves koromban tanárom az Egyetem utolsó papi tagja, Hamelin abbé volt, meg kell mondanom, iránta érzett nagy szeretetünket sosem használta föl arra, hogy vallási téren hasson ránk. Filozófiatanárom, Louis Dugas fölfigyelt rám és sikerrel terelt a versenyszágák győzelmei felé, de a metafizika vallási vonatkozásait ő sem hangsúlyozta társánál erőteljesebben.

Ne felejtjük el viszont, hogy Franciaország legkатоликusabb zugában nőttem föl; házunk szinte odatapadt a katedrálishoz, s ha kinéztem, mindig csak ezeket a gótikus íveket láttam, alkonyatkor a nap aranyában, éjszakánként fehér holdfényben úszva. S minduntalan harangszót hallottam; bátyáim, jómagam, húgom, mind pontosan tudtuk, mire szól a harang, esküvőre-e vagy keresztelőre, úrangyalára-e vagy ünnepet hirdet, s hányadosztályú temetést kísér. Azt is megvallom, az Egyház ünnepei bizonyos örömet jelentettek számomra: rajongtam a körmenetekért, melyek Bretagne-ban különösen népesek és pompásak. Sokszor még ma is fölmerül bennem az Úrnapját követő vasárnapok képe: a fehér virágokkal ékesített gyolcsleplek, amint beborítják a várost, a ró-

zsákkal és szirmokkal lepett utcák, az új ruhák, amint diadalmasan suhognak bemutatójukon e ragyogó tavaszban, a tapintatos sürgölődés az utcasarkon fölállított oltároknál, és kis barátaim az első áldozók ruhájában, áhítatosan ügybuzgó, kesztyűs manájukkal. A körmenet útvonalán laktunk. Hatablakos balkonunk nyílt az első emeleten; ezen a napon zsúfolásig megtelt. Mit jelentett egy Istenről mit sem tudó zsidó kisfiú számára a bojtokkal ünnepien kidíszített fehér és arany baldachin, melyet feketeruhás, megfátott arcú férfiak kísérnek, (férfiak, akiket igen jól ismertem)? Mit jelentett ennek a gyerekek az aranyos palást, mely úgy villant feléje a baldachin alól, mint valami titokzatosan szent dolog? Nehéz volna ezt ma, ötven esztendő múltán meghatároznom, de abban bizonyos vagyok, hogy irígyeltem őket: akik térdreborulnak, akik virágokat hintenek a papok lába elé; irígyeltem a gyerekeket, akik az iskolanővérek vezényletére énekeltek. Abban is bizonyos vagyok, hogy mindenki másnál jobban csodáltam a hosszú processziót, mely a katedrálisból kiáradva a patak partján, a messzenyúló faszor árnyékában hömpölygött egy román ízlésű kis kültelki kápolna felé, egy csupazöld halom lábához. Pusztán csak költői benyomások voltak ezek? A megindultság, mely elfogott, ha beléptem a katedrálisba, mikor egy-egy esküvőn vagy temetésen kellett részt vennünk, vagy amikor egy-egy baráttal, átútazó rokonnal csodáltattuk meg: ez a megindultság pusztán csak művészi jellegű volt-e? Egy napon föl kellett mennem a kórusra zenetanáromhoz, Émile Thomashoz, aki a templom orgonistája volt. Nagy esemény volt ez az életemben. Apám nyugodtan megjegyezte, hogy semmi dolgom ott; ez kínosan érintett.

Megemlékeztem neveltetésem laikus oldaláról; tartoztam vele az igazságnak, hogy gyermekkorom másféle, talán vallási élményeiről is beszámoljak. Nem hiszem, hogy bármiféle szerepet játszottak volna megtérésemben. Legföljebb annyit mondhatok, hogy ma mint gyakorló katolikus örömet kapcsolom össze emlékeim révén jelenemet és múltamat. És szívesen emlékeztem vissza azokra a csodálatos breton énekekre, sajátos dallamukra; mily boldogan énekeltem őket, noha alig értettem a bennük lobogó misztikus hevületet. Ma olyannak tűnnek föl előttem, mint derengő hajnalfény a keresztény életemet megelőző éjszakában; de ismétlem, semmi nem készített elő arra a villámcsapásra, mely 1909 szeptemberében egycsapásra fölégette múltamat és világra hozta bennem az új embert.

Egész nap békén dolgoztam a Nemzeti Könyvtárban s hazafelé tartottam, nagy, jegyzetekkel és kéziratokkal zsúfolt szattyánbőr irattáskámmal a hónom alatt. Az akkori idők divatja szerint hosszú fekete kabátot és cilindert viseltem. Igen meleg volt; örültem neki, hogy hamarosan kényelembe helyezhetem magam. Levettem a kalapomat s éppen arra készültem, hogy jó pol-

gári módra papucsba bújjak, mikor hirtelen fölkiáltottam. Egy Vendég volt a falon. Térdreestem, könny lepte be a szememet. Elmondhatatlan jóérzés szállt le rám; mozdulatlan voltam és semmit nem értettem. Egyetlen pillanat alatt egy évszázadot éltem át. Mintha minden föltárulna előttem. Abban a szempillantásban ráébredtem, hogy eddigi állat voltam és most emberré lettem. Félénk állatból szabad ember. S ahogy szemem a kimondhatatlan Lénnel találkozott, ugyanolyan villanásszerűen úgy éreztem, mintha kivetkezettek volna emberi testemből s csak két szó töltött el: *meghalni, megszületni*. A falamon megjelent Személy előkelőségéről még csak fogalmat sem lehet alkotni. Mozdulatlanul állt egy mező közepén, hosszú halványsárga, világoskék hajtókével díszített köntösben. Először hátulról láttam, szép haja nemes vállára omlott. Könnyedén oldalt fordult s én megláttam a fél homlokát, szemöldökét és száját. A mező, melyben állt, tágas táj volt; néhány hónapja rajzoltam, s egy esatorna partját ábrázolta.

Ettől a nagyszerű pillanattól és a szent kép eltűnésétől fogva egy sereg hangot hallottam s nagyon tiszta, nagyon világos és nagyon értelmes szavakat, melyek egész este és egész éjszaka ébren tartottak, anélkül, hogy a magányon kívül bármi egyébre szükségem lett volna.

Földszinti szobámat csupán egyszer hagytam el, hogy zsaluját lecsukjam; mintha attól tartottam volna, hogy a szomszédok pillantásai leleplezik boldogságom titkát. Letérdeltem az ágyam fölött lévő nagy vörös kárpit elé, melyen az isteni Képet láttam. Valóságos elragadtatásba estem s éreztem, amint homlokom mögött formák, színek és egyelőre érthetetlen, de később prófétikusnak bizonyult jelenetek hömpölyögnek tova. A képeknek ez az áradása évekig tartott s még ma is el-elragad a kegyelmi állapot bizonyos szakaszaiban, noha már kevésbé zsúfoltan. Emlékszem rá, azon az estén többek között hat szerzetest láttam, mind a hat rám hasonlított; karjukban egy hetediket vittek, aki szemlátomást halott volt. Egy nőt is láttam, akinek karjára és lábára kígyók tekeredtek s hajában félhold ragyogott. De minek beszéljek ezekről a képekről? Nem kellene akkor azokat is fölemlítenem, amelyek olykor még ma, hatvan esztendőskoromban is meglátogatnak?

Csak később tudtam elemezni azokat a parányi eseményeket, amelyek mintha a nagy találkozás előhírnökei lettek volna azon a reggelen. Mert aznap reggel, 1909 szeptemberében egy munkás kopogtatott be az udvar mélyén nyíló sötét kis szobám ajtaján, ezzel a meglehetősen furesán ható mondattal: „A háziúr úgy véli, hogy nem kap elég világosságot. Fényt akar adni önnek s elküldött, hogy kibontsam a tetőt”. S nyomban fölkapaszzkodik a bádogtetőre és ablakot vág rajta. Alighogy elment, egy másik munkás zörgetett be hozzám. „A háziúr úgy véli, nincs elég le-

vegője. Szellőztetőt csinálók az ablakára". Megleptek a szavai, mert néhány hete minden szó, minden zaj heves visszhangot vert bennem és babonás jelentőséget tulajdonítottam mindennek, amit hallottam. Ez az állapot tovább tartott bennem a látomás után is, de már nem okozott nyugtalanságot; ellenkezőleg, csak növelte lelkemben az újfajta derűt és nyugodt örömet.

Másnap elmentem a városrész plébániájára, a Szent János evangélistáról nevezett templomba, annak a sekrestyéjébe, ott papot kértem s elbeszéltem neki, mi történt velem, s hogy láttam a Jóistent. Kétkedő mosollyal mért végig, megígérte, hogy beszámol látomásomról a plébánosának s majd írásban értesít. Azóta találkoztam vele s megemlítettem neki ezt a jelenetet 1909 szeptemberében a templom sekrestyéjében. Azt felelte, ama misztifikációkban utazó újságírók egyikének vélt, aiktól annakidején sokat szenvedett az Egyház. Nagyon megértem, mondtam neki, de akkor erősen meglepett és nagy csalódást keltett bennem a viselkedése. Heves vágy élt bennem, hogy bizonyosságot tegyek hálaírási az Úrnak. Naponta betértem egy-egy templomba istentisztelet idején. Valami szegyenérzés visszatartott tőle, hogy újabb kísérletet tegyek a keresztség elnyerésére. Beértem vele, hogy szorgalmasan látogattam a montmartre-i Szent Szív templomot s Istenhez fohászkoztam, örvendezve ama benső képeken, melyekkel továbbra is vigasztalt. Mint a multban, eljártam a Nemzeti Könyvtárba is. Szimbolikáról szóló könyveket kerestem, hogy segítsenek látomásom jelentésének megértésében. Megismerkedtem egy filozófussal, C.-vel; elmondtam neki élményemet. „Ő mondta — vallási téren semmiféle segítséget nem nyújthatok önnek, de majd bemutatom Madame X.-nek; neki vannak ilyen kapcsolatai és a keresztsége ügyét is előbbre viheti". A hölgy tétőtől talpig szemügyre vett a lornyonja segítségével, mingyárt a könyvtár előcsarnokában, s vizsgálatát így fejezte be: „Sosem hittem volna". Egyáltalán nem tartott méltónak arra a nagy kegyelemre, amely részemül jutott. Azért mégis elküldött a lányához, ehhez a kedves, finomlelkű, bájos, szép és mélységesen egyszerű keresztény nőhöz. Igen hideg volt. Nevetve gyujtottunk be. Azt mondta, Szalézi Szent Ferenc műveit kell olvasnom, a „Bevezetés a jámbor életbe", vagyis a „Filotea" elengedhetetlenül szükséges ahhoz, hogy megismerjem, milyen a keresztény ember élete és magatartása. „Nekem sajnos csak egy példányom van belőle és nagyon ragaszkodom hozzá. De azért csak vigye el, tessék, magának adom... De, de, akarom". Megőriztem ezt a példányt, ameddig csak tudtam. Mondhatom, úgy elkoptattam, hogy lapjai megfakultak, szétfoslottak, szétestek. Azóta sokszor megvettem már ezt a könyvet. Sokszor ajándékoztam el, annak emlékére, ahogyan én kaptam ajándékba egykor. A jótettekben különös erő rejlik arra, hogy utánczókat keltsenek; olyanok, mint a víz gyűrűi: tágulnak és sokszorozódnak. Így van ez a rossz ese-

lekedetekkel is. Sosem figyelünk eléggé szavaink és tetteink értékére. Ez hatvan esztendőm legkomolyabb tanulságainak egyike.

Sosem láttam többé az X. hölgyeket. Szalézi Szent Ferenc könyve által X. kisasszony valóban megnyitotta előttem a katekizmus kapuját. Áldott legyen érte. Megtanultam tőle, hogy az ember sosem látja sem az Urat, sem Fiát s hogy csupán őrzőangyalomat láttam. Más bölcsék is így mondták. S azt is hangsúlyozták, hogy látomásom éppenséggel nem volt szükségképpen krisztusi jellegű, ennek következtében az sem szükséges, hogy megkeresztelkedjem, és semmi akadályja annak, hogy továbbra is eljárjak a zsinagógába, és így tovább.

Életem, mintha az ég közbelépése meg akarta volna változtatni, a látomás napjától fogva anyagi szempontból is módosult. A két munkás után, akik levegőt és fényt hoztak szobámba, nagy inségemben egy kiadó is fölkeresett; kijelentette, hogy érdeklik a munkáim. Bizonyos, hogy a „mindennapi kenyér“, melyről a Miatyánk beszél, nem üres szó. Az Úr ismeri szükségleteinket, akármilyen anyagiak is. „Keressétek először Isten országát, s a többi hozzáadatik nektek“. Igaz, változatlanul résztvettem az istentiszteleteken a montmartre-i Szent Szív templomban, melyet különösen szerettem; ma is úgy tekintem, mint hitem szülőföldjét. Igaz, benső látomásaim változatlanul betöltötték lelkemet; de kisebb-nagyobb sikerek értek s föloldották erkölcsi magányomat. Beletörődtem, hogy nem vagyok megkeresztelve s az Ó- és Újszövetség olvasásával vigasztaltam magamat. A szimbólikában szerzett ismereteim, melyekre akkor tettem szert, amikor látomásom jelentését kutattam, jelentős érdeket kölcsönöztek biblikus tanulmányaimnak.

Aztán kitört a háború.

Egy napon egy kávéházban ültünk, nagyobb társaság, s a vallásos érzés újraébredéséről folyt a szó. „Én már évek óta szeretnék megkeresztelkedni“ — mondtam. A társaság egyik tagja, akit nem ismertem, felém fordult. „Mi sem könnyebb annál. Adok önnek pár barátomhoz, Amette kardinálishoz“. — „Ó — feleltem — nincs énnekem szükségem akkora méltóságra. A leggyeszerűbb kis papocska is megkeresztelhet. És én semmi egyébre nem vágyom, csak a keresztségre“. — „Rajtam ne múlják — mondta az ismeretlen. — Itt van a szomszédban a Sion kolostor, annak specialitása a zsidók konverziója. A házfőnök, Schaffner atya jó barátom; szívesen fogja fogadni őt“.

Másnap ott voltam a Notre-Dame-des-Champs utcában, a Sion kolostorban. Átadtam ajánlóleveletem Schaffner atyának. „Ön Vigourel úr?“ — kérdezte. „Nem, kérem, én ez és ez vagyok“ — feleltem. „Sajnálom — mondta — nekem Vigourel urat ajánlják“. S ezzel könnyedén bólintott és hátat fordított. Nagyon kifejező arecal baktathattam végig a kolostor udvarán, mert a jó ember utánam szólt egy ablakból. „No lássuk csak, ki ön és mit

óhajt tölem“. Elmondtam neki az életemet s egy-két idejében kibuggyant könnyemet elég érdekesnek találhatta ahhoz, hogy kijelentse: „Úgy látszik, szánja-bánja bűneit. Jőjjön el holnap, akkor megkezdjük az oktatását“.

Ez az oktatás sehogyan sem akart végetérni. Az egyik páter, a missziók szokásaihoz híven, kijelentette, hogy okvetlenül föl kell mutatnunk a keresztapám keresztlevelét. Ezt különféle okok folytán nem lehetett előkeríteni. Aztán meg éppen javították a kápolnát, ahol meg akartak keresztelni. Végül már azt hittem, egyáltalán nem kér belőlem az Anyaszentegyház. Ekkor, december 17-én egy második fontos látomásom volt, tudatta velem, hogy az ég nem hagyott el.

Moziban voltam. A vásznon egyszerre megjelent Valaki; erősen hasonlított ahhoz, akit 1909-ben láttam; gyerekeket ölelt körül a köpönyegével. Azt kell hinnem, hogy a kicsinyek iránt való állandó szeretetem nem tűnt föl haszontalanságként Annak szemében, aki íme újabb tanújelét adta pártfogásának. 1915 február 18-án nyertem el a kereszttség szentségét a Sion kolostorban; másnap volt az első áldozásom, s attól kezdve tudom, mily hiábavaló kísérlet keresztény életre törekedni a szentségek segítsége nélkül. Szigorú ítéletet mondtam magamban 1900 óta folytatott életemről s megpróbálam valóban keresztény módon élni a világban; ez azonban olyan nehéznek találtam, hogy hat esztendő múlva visszavonultam egy vidéki parókiára; ott írom ezeket a sorokat is. Ott beletanultam az egyházközségi életbe, mely oly rendkívül fontos mindazoknak, akik nem születtek a monasztikus magány szigorú erényeire; megtanultam, hogy a közös imádságok és a kölcsönös kis szolgálatok, a szeretet különféle tevékenységei megismertetik velünk az emberi életet, körülményeit, köteleseit, megengedett örömeit. Nem lehet eléggé buzdítani a híveket, hogy ne vegyék félvállról ezt az egyházközségi életet.

Jegyzet. Max Jacob nevével már találkoztak a Vigília olvasói lapunk 1952 májusi számának „Eszméik és tények“ rovatában (273—275 lap). A költő 1939 júliusában vetette papírra „megtérése történetét s ezzel a kísérőlevelével adta postára: „Kedves abbé úr, igen kedves barátom, íme itt van végre az az elbeszélés, melyet annyiszor kért tőlem; megbocsáthatatlan figyelmetlenség részemről, hogy nem írtam meg eddig. De még most sem tudtam volna legyőzni lustaságomat édesapja barátjának, Paul Frizot úrnak a segítsége nélkül. Ő néha megengedi, hogy diktáljak neki; ez is az ő írása. A szivesség fejében, amit nekem és önnek tesz, kedves és oly sokáig elhanyagolt barátom, csak azt kéri, hadd kapjon erről a néhány lapról gépirásos másolatot. Ha ugyan méltónak itéli rá, hogy lemásoltassa. Tartok ugyanis tőle, hogy nagy csalódást kelt majd önben a mellékelt, valóságához szigorúan ragaszkodó elbeszélés higgadt, kétségkívül kissé zavaros és száraz modora. Csak módosítson ráta bátran, fűzzön hozzá épületes megjegyzéseket, s hagyja ki belőle mindazt, amit közönségesnek vagy illetlennek tart. Semmi szerzői önérzet, nincs bennem. Ne lásson benne egyebet, mint kísérletet arra, hogy a kedvében járjak és igaz és tisztelő barátságomról tanúskodjam. M. J.“ A vallomást, úgy ahogyan a költő megírta, a tekintélyes francia katolikus folyóirat, a „La Vie Intellectuelle“ közölte 1951 márciusi számában; innét közöljük a fordítását.